

TERNARI, D'ÀNGEL TERRON

«Àngel Terron (Coll d'En Rabassa, 1953), és doctor en Ciències Químiques i Professor Titular de Química Inorgànica a la Universitat de les Illes Balears. El seu camp d'investigació és la bioinorgànica, en concret, la interacció de ions metàl·lics amb components d'àcids nucleics; és autor de nombrosos articles a revistes internacionals especialitzades».

Aquesta breu nota biogràfica apareix a la contraportada d'un llibre de poemes, *Ternari*, el darrer d'Àngel Terron, que cinc anys abans havia publicat *Llibre del Mercuri*¹ i encara cinc anys més enllà *Iniciació a la química*².

Aquests tres llibres de poemes, a part d'allò que suggereixen els títols i d'aquesta regularitat en la seva publicació, tenen encara altres coses en comú: cada un és dividit en tres parts (en tres sèries diferents de poemes entremesclats, en el cas d'*Iniciació a la química*), cada una de les quals es compon d'11 poemes; és a dir que cada llibre té 33 poemes. $33 \times 3 = 99$. Per acabar-ho d'adobar, aquest tercer llibre es titula, com he dit, *Ternari*. Ternari, en química, és el compost format per tres elements.

És clar, tot això, per si mateix, ho podem trobar més o menys divertit, més o menys rebuscat, més o menys absurd, però no necessàriament ens ha de dir res del poeta i de la seva obra. O potser sí? És a dir: un senyor que es dedica a la docència i a la investigació en el terreny de la química i que ens plantifica al davant, després d'un procés llarg i —suposo— laboriós, una obra poètica de les característiques que acabo de descriure, si més no podem dir que no es tracta pas d'un cas típic de poeta; i segurament això ens fa acostar als seus poemes —que són el que compta, és clar— amb unes expectatives especials. Aquest ha estat almenys el meu cas a l'hora de posar-me a llegir-la.

Ternari, que és el llibre que comentaré aquí —sense oblidar, però, que no és sinó un dels tres elements del «compost»— és

1. Llibres del Mall, 1982. En podeu trobar una ressenya de Víctor Sunyol al número 18 de «Reduccions».

2. Tafal, Ciutat de Mallorca, 1977. A hores d'ara introbable.

encapçalat per una esplèndida citació de Robert Graves: *Never the harsh pride of need*, i es divideix, com he dit abans, en tres parts: «Dictat», «Porpra» i «Poemes seculars». Com en els llibres anteriors, hi trobem un llenguatge ple de terminologia científica, i per tant molt precís, però al mateix temps molt suggerent, molt contrastat, molt poètic; i hi trobem també les referències històriques —especialment de la història de la ciència—, literàries i artístiques a què ja ens tenia acostumats l'autor. Però a *Ternari* aquesta referència a la tradició queda de bon tros en un lloc secundari, i allò que emergeix com a motiu central és la natura: «la natura tot ho embolcalla, tot ho enalteix i tot ho esborra» (són paraules del comentari de contraportada, que vull creure que ha estat escrit pel mateix poeta).

Això val especialment per a la primera part, «Dictat», on cada poema ens endinsa fins al més profund d'aquest enorme cos, d'aquesta complexa massa de matèria que tot ho embolcalla; i, a la vegada, cada poema és com un petit fragment de natura: una flor que es desclou lentament i ens mostra tot el seu engranatge de color i de llum; una cavitat fosca dins la roca, coberta de líquens i cristalls; un terròs ple de llavors i bacteris, de partícules en descomposició i d'activitat vital desfocada. Sí, cada poema és això: un petit microcosmos de mots i d'imatges construïts a semblança de la natura per descriure-la i interpretar-la. Vegem-ne un exemple:

BEU SANG

No buidaràs els ulls a la serp,
ni el nacre de les mans
arrabassarà cap de les seves escates,
ni el teu esguard resseguirà
el solc que bada entre la fullaraca.
Sols la llum del seu verí et despertarà:
esdevindràs pedra viva a les sementeres de la natura,
sentiràs com crema el foc dels ferments,
com els rostolls, els fruits, els animals
esdevenen podridura.
Esglaiat, emmudirà l'ocell marí del teu cor.

La natura que ens presenta Terron, com es pot veure, no té res a veure amb la natura que tradicionalment ens ha presentat la poesia, perquè no és una natura contemplada des dels ulls de l'home, sinó una natura vista des de dintre, des de les seves entranyes més ocultes, una natura viva, que batega, que es mou, que canvia, en la qual l'home no és sinó un element més, sotmès a totes les transformacions que s'hi produeixen. En aquest sentit és molt significatiu el final del bellíssim poema «Lluna negra», ja de la segona part, «Porpra»:

Tot és fertilitat i moviment,
emperò roman invisible als ulls oberts
i cap humà alena aquest baf humit.
Els llibres resten ofegats a la cisterna
—nenúfars submergits amb milers de pètals—,
fulles obertes orlades per líquens i algues d'aigua dolça,
la lletra escrita amb negre de fum, amb negre animal,
la lletra morta, dona a menjar a les bactèries.

A base de furgar en el cor de la natura, Terron intenta traspasar-la, anar més enllà, sortir-se'n per l'altre cantó i veure-la des de fora, abastar-la tota, embolcallar amb la seva indagació poètica la matèria que ens embolcalla; ultrapassar allò que ens ultrapassa. I això és el que fa fascinant la seva poesia, el que la fa veritable poesia científica, d'investigació, molt més que no pas la terminologia que utilitza o les referències històriques.

Ara bé, Terron es guarda prou de donar un sentit, una resposta a la matèria que amb tant deler escorcolla, regira, examina. La segona part del llibre, «Porpra», és en gran part una constatació de la impotència de l'home —de la seva ciència o la seva poesia— per trobar cap mena de sentit a la realitat, perquè, com havia dit al poema «El present», de la primera part, *La realitat és sols un concepte. Una ficció. / Figuració de la sang. Cal·ligrama de l'ànima.* En aquest sentit és molt explícit el poema «Quars sobre marbre»:

Per què resoldre l'enigma de l'Esfinx
i donar a l'home el sentit?

No serà millor restar perplexos
i ésser devorats per la ventura,
esdevenir amb els temps geològics
suport del cristall que manifesta
la magnanimitat de la llum?

I igualment la majoria de poemes d'aquesta segona part («Ternari», «Esforç», «Araucària»,...), tot i que s'expressin tan diàfanament, em sembla que cal interpretar-los en la mateixa línia: estem condemnats a «restar perplexos».

La tercera part, «Poemes seculars», insisteix en les dues idees que hem vist que introduïa el poema «Quars sobre marbre». «An adult babler», per exemple, comença d'aquesta manera:

I am an adult babbler who's trying now to speak
amb humana angoixa enfront del que ignora

I acaba d'aquesta altra:

Sols la negació del pensament càlid,
de la natura pròpia, pot conèixer els signes
que dolçament es vessen sobre les vides.
Cal ésser pedra tendra per bastir l'arc volàtil,
detritus de la terra per fer fruitar el blat,
sol que ens eixorbi els ulls per veure el capdavall
que ens recorda l'infant i la beutat dels dies.

Així doncs, un cop constatada la nostra impotència per capir la natura, Terron ens proposa d'abandonar-nos-hi, lliurar-nos-hi íntegrament, incondicionalment, en una mena de panteisme laic.

El darrer poema, «La Venus de Willendorf», és especialment clarificador perquè resumeix el procés que Terron ens ha fet seguir al llarg del llibre. Comença amb una descripció-constatació de la natura, però ara ja amb la convicció que és inútil buscar «el seu secret»:

Quan els cristalls d'aigua
són punyals assassins
la vida es clou dins el seu ull negre.
Quan el tacte de la llum
desfà la impietat gèlida,
la natura es dilata
amb les seves irisacions verdes,
sense descloure el seu secret.

(v. 1-8)

Per tant:

Calla,
no és temps de paraules,

(v. 26-27)

L'única possibilitat és deixar-se engolir per aquesta natura que:

tot ho envaeix
amb el seu volum
enigmàtic.
Et devora
i llepa la teva pell
amb la seva llengua
feta per desencarnar
ferides.

(v. 35-42)

Perquè el temps i la vida segueixen el seu curs, irremissiblement:

Els dies estan numerats,
s'ompliran de boira i serena
i la terra serà fecundada.

(v. 51-53)

Així s'acaba *Ternari*, així s'acaba el poema número 99 d'Àngel Terron. I després d'aquests darrers versos potser cal tornar a llegir

la citació de Graves, i potser cal aturar-nos una mica a considerar aquelles estranyes combinacions numèriques que de bell antuvi no ens deien gaire res, i potser cal tornar a llegir detingudament cada poema d'aquest compost, de l'1 al 99, per veure que no hi ha res de gratuït, que tot hi és sentit i pensat.

Si hem entès bé el que ens diu el poeta, però, inevitablement ens assalta un recel: podrem llegir alguna vegada el poema número 100 d'Àngel Terron? No cal dir que jo, per la meva part, desitjo que sí; però, encara que no fos així, l'obra de Terron és ja, després de *Ternari*, una de les propostes més innovadores i al mateix temps més consistents, de més profunditat, sorgides a la poesia catalana dels 70 ençà. I és per això que em sembla de justícia demanar des d'aquí a Llibres del Mall que recuperi la *Iniciació a la química* i publiqui una reedició dels tres llibres en un sol volum, que és com em sembla que cal llegir-los.

RAMON FARRÉS